

Полторацька Алла Яківна

пошукувачка кафедри слов'янської філології, компаративістики та перекладу
Навчально-наукового інституту філології, перекладу та журналістики
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ORCID iD 0000-0002-6941-6907

apoltoratska@gmail.com

<https://doi.org/10.28925/2412-2475.2020.16.6>

ТВАРИНА В ЕКЗИСТЕНЦІЙНІЙ КРИЗІ ЛЮДИНИ

У статті проаналізовано серію книжок сучасного англійського письменника Джеймса Бовена про кота Боба. Основна увага дослідження зосереджена на розгляді взаємодії людини з твариною та значенні тварини в житті людини. Автор окреслює новий тип стосунків людини з твариною, розглядає своє життя та життя не-людини, яка живе поряд. Зневіра Джеймса в собі була спровокована втратою смаку до життя, контакту з батьками, непростою юністю, несприйняттям близьких, бажання жити, мати мету, а також пригніченістю душі. Джеймс бачив свій порятунок лише у світі «ілюзорного» задоволення. Він заперечував ставлення до себе як до найвищої цінності, життя розумів як «ніщо», сам був «невідомою» істотою. Рятівником Джеймса стали не родичі й не мешканці Лондона, а тварина — рудий кіт на ім'я Боб, який дав людині ще один шанс на життя та показав, що вона не сама у світі. Буття людини і тварини збіглось у часі. Вони врятували одне одного: турбота Джеймса про Боба і тварини про людину допомогла кожному з них змінитися, показати світові іншу взаємодію не-людини з людиною. Репрезентація тварини в книжках Джеймса Бовена засвідчила, що саме тварина здатна врятувати людину від екзистенційної пустки, наповнити сенсом її життя, уберегти від самотності, наркотичної залежності та примирити з родиною. Крім того, тварина стала важливою в житті людини, бо мала здатність замінити інших людей і стати опорою. Це допомагало людині втримати душевну рівновагу. Таким чином, у постгуманістичному світі людина не віднаходить опори ні в собі, ні в людському суспільстві. Подолання власної невизначеності, внутрішньої напруги, зневір'я в собі можливе за умови підтримки та віри в неї не-людини, яка постає рівноцінною людині. Тепер тварина вчить людину бути людиною, уміти очно спілкуватися з іншими. Крім того, не-людина змогла допомогти Джеймсові бути не просто істотою, а стати особистістю. Боб відкрив Джеймсові основи добра, любові, почуттів. Тварина допомогла людині вийти за власні межі й побачити інший світ, в основі якого людина може подолати кризу та глибинну прірву, у якій перебувала досить довгий час.

Ключові слова: людина, тварина, кіт Боб, Джеймс, екзистенційна самотність.

Актуальність дослідження. Гуманітаристика від кінця 90-х років ХХ століття змістила фокус уваги з людини на тварин, рослини та речі. Це пов'язано з серйозними кризами, спричиненими техногенними катастрофами, соціальною нерівністю, виснаженням енергетичних і продовольчих ресурсів, швидким технологічним прогресом, стихійними лихами, розвитком глобального капіталізму й іншими проблемами. Відтак постає низка поворотів, що впливають на розуміння місця і ролі людини на планеті. Одним з таких зсувів є постантропологічний, у якому переосмислюються людина та її місце у світі. Тепер людина не відає, якою вона є, адже вона стала, на думку М. Шелера, абсолютно «проблематичною» (Шелер,

1988). Серед дослідників, які намагаються переосмислити місце людини у світі та її взаємозв'язок з ним, варто згадати таких, як М. Шелер (Шелер, 1988), Ф. Ар'єс (Ар'єс, 1992), Г. Плеснер (Плеснер, 1988), А. Гелен (Гелен, 1988), Ж. Люстіже (Люстіже, 1984), В. Подорога (Подорога, 1995), С. Франкл (Франкл, 1990), П. Гуревич (Гуревич, 1995) та інші.

В. Вершина у статті «Антропологічна проблематика в сучасному філософському дискурсі» виокремлює два аспекти наукових досліджень: один фіксує «антропологічну кризу», другий — «сучасний антропологічний поворот». Такі трансформації фіксують невизначеність людини у світі, вимагають від неї переосмислення свого місця, світоглядних і ціннісних орієнтирів. До-

слідниця вказує, що антропологічна криза за- сигналізувала про втрату «людського в людині» (Вершина, 2013, с. 10). Тож одне із завдань сучасної людини — навчитися бути людиною.

Антропологічний поворот зумовлений кризою усвідомлення людиною свого місця у всесвіті, зокрема того, що вона вже більше ані володар світу, ані вінець творіння. Одна з ознак антропологічного повороту — увага до не-людського: на зміну Богу метафізики приходить Інший, що потребує нової етики та нової онтології. Людина по-новому починає розглядати цінність природи, адже вона не може жити без природи.

В останні десятиліття в художній літературі посилилась увага до розуміння зв'язків людини з твариною, цю тему порушували Дж. Фокс, Б. Вербер, Дж. Бовен, Дж. Максвелл Кутзее, М. Кундера, З. Нуньес, О. Токарчук, М. Єргович та інші. Сучасних митців цікавить не лише розвиток взаємин тварини з людиною, але й новий ракурс їхньої взаємодії. У своїх творах письменники оприявнюють появу інакшої площини цих відносин: людина вже не займає найвищу сходинку в ієрархії світу (З. Нуньес, М. Кундера); особистість показана залежною від тварини (Б. Вербер); тварини зображені Іншими, вони описані в текстах на рівні з людиною, руками якої «можуть вершити правосуддя» (Токарчук, 2011). У сучасних текстах репрезентація тварин постає своєрідним інтерфейсом, у якому буквальне і символічне поєднуються та заперечують традиційне бінарне розмежування між людським і нелюдським. Таким чином, на наших очах виникає новий дискурс про тварину та розширюється концепт «тваринного». Нові художні стратегії зображення тварин змушують людину задуматися над тим, як глибоко тварина закорінена в людині, а людина — у тварині. Крім того, наближення людини до не-людини допомагає читачам розірвати традиційну межу між людським і не-людським світом.

Мета дослідження — окреслити особливості сучасної взаємодії людини та Іншого (на основі серії книжок Джеймса Бовена).

Завдання: осмислити образ кота Боба та динаміку його стосунків із головним персонажем творів Джеймса Бовена.

Виклад основного матеріалу. Джеймс Бовен — англійський письменник, автор серії книжок про кота Боба («Вуличний кіт на ім'я Боб», «Подарунок від кота Боба. Як вуличний кіт допоміг людині полюбити Різдво», «Світ очима кота Боба. Нові пригоди Джеймса та його мудрого вуличного кота»), у яких він розповідає історію власного життя. Одне з оповідань, «Вуличний кіт на ім'я Боб», номіноване на Британську Національну книжкову нагороду в катего-

рії нон-фікшн у 2012 році. Свої книжки Бовен написав у співавторстві з Гаррі Дженкінсом.

Джеймс Бовен виріс в Англії та Австралії, часто переїздив через роботу матері. Батьки були розлучені, а стосунки з вітчимою не склалися. Джеймс покинув школу в 15 років, приєднався до наркотиків, конфліктував з родичами. У 18 років переїхав до зведеної сестри в Лондон, але й у неї не затримався. Тож урешті-решт він став волоцюгою, який наповнив своє життя «туманом з наркотиків, алкоголю, дрібних правопорушень <...> та героїну» (Бовен, 2017, с. 30). Бовен сприймав героїну як засіб подолання самотності, адже потрапив в екзистенційну фрустрацію, не знайшовши сенсу життя. Він — безхатько, який звертався по допомогу до благочинних організацій. У 25 років майбутній письменник потрапив до реабілітаційного центру, а згодом приєднався до програми реабілітації наркоманів, що надала йому соціальне житло. Прагнув вижити, тому став вуличним музикантом і спробував позбутися залежності. У цьому, як він вважає, йому допомогла доля, давши другий шанс і рудого кота Боба. Бовен зауважував: «Завдяки йому я більше дізнався, ніж будь-коли ще. Поряд з ним я навчився бути відповідальним, зрозумів, що таке справжня дружба і самовідданість» (Bowen, 2013b, с. 67). Джеймс знайшов у Бобові підтримку та опору, яких не отримував від людей.

Головна тема книг про кота Боба — репрезентація людини, яка прагне позбутися самотності, але байдужість світу призводить її до екзистенційної кризи, яка виникає не лише через внутрішні протиріччя, але й під впливом інших факторів, одним з яких є людські взаємини: «...в Лондоні ніколи не бракувало бездомних волоцюг, які змушені щоденно боротися за своє життя» (Бовен, 2017, с. 14), які «покинуті на Божу ласку». Коли живеш на вулиці, то «думаєш лише про те, як дотягнути до ранку. Кожен сам за себе. Перестаєш бути людиною» (Bowen, 2013b, с. 50), стаєш ніким. Таке становище сприяло лише «стиранню» особистості. Людина постійно перебувала в стані самотності, яку відчувала не лише у власному існуванні, але й у стані вимушеної віддаленості від суспільства і в ставленні людей. У такому становищі людина самотужки не спроможна віднайти в собі субстанційного суб'єкта, і тому безхатько постає «гібридним» образом людини, яка падає на очі. Оповідач не оминає й інших проблем життя, оскільки в суспільстві жертвами виявляються не лише люди, а й тварини — вони теж із часом втрачають будь-яку цінність: «...замість того, щоб віддати тварину іншому господареві чи до притулку Служби за-

хисту тварин, садовлять її в багажне відділення авто та везуть якнайдалі й залишають десь на узбіччі» (Бовен, 2017, с. 13), не-людські інтереси не враховуються. У такому разі і безхатки, і бездомні тварини перебувають в однаково скрутному становищі. Вони перетворюються на безликих істот, у яких скалічена душа і які не можуть надіятися на інше майбутнє, ніж у них є.

Оповідач розглядає зустріч із котом, як шанс змінити життя: «Тварина і людина зустрілися, коли обоє були на межі. І фактично повернули один одного до життя» (Bowen, 2013a, с. 62). Джеймс — наркоман, безхатко — майже не має друзів, решта людей ігнорують його. «Люди бачать, що ти живеш на вулиці, і не вважають тебе за людину» (Бовен, 2017, с. 30), ставляться до тебе, як до якоїсь окремої категорії. Джеймс відчуває приниження та невпевненість у завтрашньому дні. «Я — людина, яку слід оминати, ба навіть більше — не помічати» (Бовен, 2017, с. 49). Більшість людей відвертаються й не бачать його, що сильніше підкреслює статус вигнанця. Проте з появою Боба в житті Джеймса все змінюється. Кіт допомагає Джеймсу стати людиною, яку всі помічають. Тепер, коли Бовена бачили без kota, то перехожі запитували про Боба: «...коли я відповів, що з Бобом усе гаразд, люди мовчки рушали далі» (Бовен, 2017, с. 71). Тварина допомагає налагодити зв'язок Джеймса з людьми та вчить людину бути людиною. Не-людина в цих відносинах постає Іншою, тому має змогу наблизитися до людини, яка перебуває в кризі. Тварина стає точкою перетину між Бовеном і звичайними людьми.

Боб — своєрідний маркер прояву людського в людині. Кіт допомагає звичайним пішоходам помітити людину в особі Джеймса. Завдяки тварині ставлення людей до безхатка змінюється, бо й він сам зазнає трансформацій: «Люди тепер більше мене слухають — вони бачать мою душу в іншому світі. <...> Люди побачили мене з котом, і їхня думка про мене стала привітніша, а я сам — людяніший. Певним чином до мене повертається моя особистість. Досі я був “ніким”, а тепер знову починаю ставати індивідуальністю» (Бовен, 2017, с. 72). Тварина робить людину сильнішою, до зустрічі з котом Бовен «частіше стикався з насильством, ніж з добротою» (Бовен, 2017, с. 142). Кіт дає «розуміння» людині того, що «в людській натурі є щось хороше» (Бовен, 2017, с. 142), та допомагає Джеймсу почати «вірити і довіряти людям» (Бовен, 2017, с. 142), «Але найголовніше, він дарує мені безумовну любов, якої потребує кожен із нас» (Bowen, 2013b, с. 102). Це пов'язано з тим, що Джеймс до зустрічі з Бобом сприймав життя суворим, жорстоким і позбав-

леним надії («до появи Боба я був зламаною людиною» (Bowen, 2013a, с. 153)), однак виявляється, що світ «зовсім інший» (Bowen, 2013b, с. 102). Кіт постає товаришем, який розуміє і підтримує. Людина починає змінюватися на краще та прагне перемін. Боб «навіює» Джеймсові впевненість у собі. Таким чином, поява не-людського Іншого трактується як знак людської кризи, що вказує на нестабільність людської ідентичності у світі та бажання людини вирватися з проблем за доброї нагоди.

Оповідач вважає Боба особливим котом, бо йому вдається призвичаїтися до життя в місті: під час першого візиту до метрополітену «кіт не відходить від мене ні на метр. Він боїться ескалаторів і ліфтів, страждає від задухи і великої кількості людей навколо. Проте з часом Боб переборює свої побоювання, <...> під землею він веде себе як типовий лондонець, що поспішає у своїх справах: біжить переходами, прагне триматися ближче до стіни, не заходить за жовту лінію на платформі і не лякається, коли потяг з шумом вилітає із тунелю. Він спокійно чекає, коли потяг зупиняється, заходить всередину і стрибає на вільне місце. <...> Мешканці Лондона рідко звертають увагу на тих, хто їде поряд, проте навіть самі нечуйні люди виявляються не в змозі встояти перед чарівністю рудого kota. Вони починають посміхатися» (Bowen, 2013b, с. 69). Життя у великому місті знеособлює і позбавляє людей душі, вони забувають помічати прості й буденні події через швидкий темп свого життя. Людям комфортніше бути у своїх думках чи навіть гаджетах, а спостерігати за природою — це останнє, що вони робитимуть. Тварина провокує людей вийти за межі їхнього особистого простору та звернути увагу на навколишній світ. Кіт рятує Джеймса, адже йому незнайома думка довколишнього життя, він живе виключно своїми інтересами.

Книжки Бовена про його життя в тандемі з котом Бобом — приклад нового ракурсу взаємодії людини з твариною. Людина не прагне панувати, а хоче ставати кращою задля kota, який поряд з нею: «Жодна людина не може назвати себе повноцінним господарем kota. Якщо Боб вважає за краще лишатися вдома біля обігрівача чи хоче подрімати на дивані, я поважаю його рішення і йду один» (Bowen, 2013a, с. 67). Людина в сучасному суспільстві дає право вибору тварині: «Він міг — і до сих пір може — піти в будь-який момент, проте йому подобається жити зі мною» (Bowen, 2013a, с. 60). Крім того, Боб стає опорою Джеймсу: «Людям здається, що я експлуатую kota. На це я завжди відповідаю, що кіт може бути вашим товаришем, а рабом — ніколи. <...> Коти ніколи не стануть робити

те, що їм робити не хочеться. Навіть не робіть спроби їх примусити. І тим більше вони не залишаються з людиною, яка їм не подобається, що б ви не робили. У Боба сильний характер, він — справжня особистість, вільна в своїх побажаннях. І якщо б він не довіряв мені, якщо б я йому не подобався, він би втік на другий день. Те, що кіт допомагає мені заробляти на життя, виключно його вибір. Ніхто його не примушує» (Bowen, 2013b, с. 84). Бовен зважає на kota, його бажання та проявляє до нього любов і розуміння. Оповідач антропоморфізує тварину й прагне досягнути її життя: «Інколи я розважаюся, уявляю, про що думає Боб. Я знаю, що лише проектую на kota принципи власного мислення, олюднюючи його» (Bowen, 2013b, с. 68). Джеймс намагається побачити і запам'ятати вподобання kota, придивитися до його поведінки та дій, прагне краще розуміти не-людину. Як об фон Ікскуль, за словами Дж. Агамбена, стверджує, що ми уявляємо відносини тварини з навколишнім світом подібно до нас. Проте для тварин світ постає іншим (Agamben, 2004). Не завжди те, що подобається людині, є додатним для тварини, і навпаки. У такому аспекті не-людина не завжди отримує те, що їй потрібно, хоча більшість людей міркують по-іншому.

Варта уваги турбота про тварин з боку влади, про що говориться в оповіданні «Світ очима kota Боба». Автор описує випадок із власного життя, коли хтось із перехожих поскаржився в Королівське об'єднання прав тварин стосовно «невідповідного ставлення» Джеймса до Боба. Об'єднання може «не лише забрати вихованця, але і почати судовий процес проти власника», якщо сталося порушення прав тварини. Інспектор деякий час спостерігала віддалік, вивчаючи поведінку kota, а потім підійшла до Джеймса для розмови. Вона зрозуміла, що Бобу подобається з ним, що Джеймс не використовує його в особистих цілях, а взаємодіє з ним на рівних. Тварина сама виявляє бажання залишитися з Бовеном. Крім того, не-людина займає панівний бік у взаємодії з людиною, бо має свободу та сама обирає, з ким їй бути. Для сучасної людини взаємодія з твариною означає, що ні людина не повинна панувати над природою, ні природа над людиною. Їхні взаємини є рівноцінними. Сучасний екоцентричний світогляд передбачає переосмислення образу світу, у якому людина вже не є в центрі світу, а сприйняття об'єктів природи зсувається в бік повноправного їх партнерства з людиною (Ільїних, 2020, с. 529).

Оповідач торкається і проблеми упередженого ставлення до тварини як менш вартісної чи менш розвинутої. Наприклад, маємо епізод перед зустріччю з видавництвом «Hodder

and Stoughton», що запропонувало співпрацю Джеймсу і Бобу та хотіло опублікувати їхню історію життя: «Коли ми прийшли до високої будівлі на Тоттенхем-Курт-роуд, де знаходиться видавництво, охорона спочатку не хотіла впускати Боба всередину. Охоронці дуже здивувалися, дізнавшись, що цей самий кіт є головним героєм книги» (Bowen, 2013b, с. 63). Таке ставлення до Джеймса було характерним, коли він був наркоманом і лише тварина була поряд, а тепер їхня історія стане відомою світу.

Однак коли статус kota змінюється зі звичайного вуличного бідака на «зірку», то відповідно змінюється і реакція людей. У редакції Боба та Джеймса зустріли тепло. Кіт поведився як поважна особа. Йому подарували мішок з ласощами та іграшками і дозволили гуляти кабінетами. «Скрізь його зустрічали із захватом, немов він був знаменитістю. <...> Я, звичайно, знаю, що мій кіт — “зірка”, але не підозрював, що такого масштабу» (Bowen, 2013b, с. 63). Джеймс підписав контракт, за умовами якого тварина теж є головним персонажем.

З часом до них із Бобом прийшло визнання: «Нас запросили на ITV, щоб перед багатомільйонною аудиторією вручити першу у Великобританії Національну нагороду для тварин» (Bowen, 2013a, с. 8). Публічна діяльність Джеймса дала автору можливість співпрацювати з благодійною організацією Синій Хрест і збирати гроші для потреб тварин через інтернет, виступати перед громадськістю та періодично виходити з гітарою на вулицю (Бовен, 2017, с. 102). Бовен і нині займається волонтерством та допомагає безпритульним тваринам, незважаючи на те, що Боба більше немає.

Загалом книжки Бовена репрезентують трансформації взаємин людини з твариною, у яких не-людина рівна людині. Тварина підтримує та змінює людину, учить відповідальності («відповідальність за kota радісно збуджувала мене. Я відчуваю, що в моєму житті з'являється нова мета — зробити добро не лише для себе, а й для когось іншого — людини чи тварини» (Бовен, 2017, с. 19)), позбавляє самотності в найкритичніші моменти («найбільше я потребував чогось такого, що звільнило б мене від зайвих думок. І тут мене знову рятує Боб. Часом я дивуюся: може, між нами існує якийсь телепатичний зв'язок? Буває, що кіт виразно читає мої думки. От і зараз він ніби довідався, що потрібен мені, тому без упину крутиться біля мене, тулиться, коли я кличу його до себе, й відходить у сторону, коли мені гіршає» (Бовен, 2017, с. 170)). Таким чином, тварина вчить людину, а не навпаки. Кіт породив надію в Бовена та допоміг йому стати сильним.

Тварина починає трактуватися «повноцінним партнером, другом» (Бовен, 2017, с. 186). Тепер не-людина постає «як найкраща» подія, що «була в житті» (Бовен, 2017, с. 139) людини, утім Боб і далі залишався таємницею для Джеймса. Між ними існує зв'язок, утім людина ніколи не зрозуміє тварину повністю: «Я ніколи не дізнаюся, про що він думає. І Боб не може поділитися зі мною своїми думками» (Bowen, 2013b, с. 94). Отже, Боб був для Джеймса «супутником, найкращим побратимом, наставником і спорідненою душею» (Bowen, 2013b, с. 102) та великим секретом, але аж ніяк не іграшкою, якою можна знехтувати, коли вона набридла.

Висновок. Репрезентація тварини в книжках Джеймса Бовена засвідчує, що саме твари-

на здатна врятувати людину від екзистенційної пустки, наповнити сенсом її життя, уберегти від самотності, наркотичної залежності та примирити з родиною. Крім того, тварина стала важливою в житті людини, бо мала здатність замінити інших людей і стати опорою. Це допомагає людині втримати душевну рівновагу в сучасному світі та подолати екзистенційну кризу.

Таким чином, сучасне переосмислення кордону між людиною і твариною сприяє перегляду сталих ролей не-людини та людини. Тож одним із завдань сучасності є не лише питання людини, але й відповідальне, критичне ставлення до питань реалій не-людей, усвідомлення місця тварини щодо людини в новій системі світорозуміння.

ДЖЕРЕЛА

1. Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. Москва: Издательская группа «Прогресс» — «Прогресс-Академия», 1992. 528 с.
2. Бовен Д. Вуличний кіт на ім'я Боб. Київ: Рідна мова, 2017. 208 с.
3. Вершина В. Антропологічна проблематика в сучасному філософському дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія*. Вип. 23(1), Дніпро, 2013. С. 8–14.
4. Гелен А. О систематике антропологии. *Проблема человека в западной философии*. Москва: Прогресс, 1988.
5. Гуревич П. Философская антропология: опыт систематики. *Вопросы философии*. № 8. 1995.
6. Ильиных И. Экологическая этика. Учебное пособие. Москва, Берлин: Директ-Медиа, 2020. 734 с.
7. Люстиже Ж. Человек без цели. Символ. Журнал при славянской библиотеке в Париже. 1984. № 11. С. 109–122.
8. Плеснер Х. Ступени человеческого и человек. Введение в философскую антропологию. *Проблема человека в западной философии*. 1988.
9. Подорога В. Выражение и смысл. Ландшафтные миры философии: С. Киркегор, Ф. Ницше, М. Хайдеггер, М. Пруст, Ф. Кафка. Москва: Ad Marginem, 1995. 426 с.
10. Табачковський В. У пошуках втраченого часу: нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників. Київ, 2002. 300 с.
11. Токарчук О. Веди свій плут понад кістками мертвих. Львів: Урбіно, 2011. 216 с.
12. Франкл В. Человек в поисках смысла. Москва: Прогресс, 1990.
13. Шапинская Е. Животное как Другой. *Знание. Понимание. Умение*. 2009. № 4. С. 52.
14. Шелер М. Положение человека в Космосе // *Проблема человека в западной философии*. Москва: Прогресс, 1988. С. 31–95.
15. Agamben G. *The Open: Man and Animal*. Stanford University Press, Stanford, CA., 2004. 106 p.
16. Bowen J. *A Christmas Gift from Bob: How a Street Cat Helped One Man Learn the Meaning of Christmas*. Hodder&Stoughton. Great Britain, 2013a. 192 p.
17. Bowen J. *The World According to Bob: The Further Adventures of One Man and His Streetwise Cat*. Hodder&Stoughton. Great Britain. 2013b. 305 p.
18. Serpell J., Professor of Humane Ethics & Animal Welfare James Serpell. *In the Company of Animals: A Study of Human-Animal Relationships*. Cambridge University Press, 13 серп. 1996 p. 283 с.

REFERENCES

1. Aries, F. (1992). *Chelovek pered lytsom smerty*. Moscow: Yzdatelskaia hruppa «Prohress». (in Russian).
2. Bowen, J. (2017). *Vulychnyi kit na imia Bob: povist / per.z anhl. Volodymyr Panchenko*. Kyiv: Ridna mova. 208 s. (in Ukrainian).

3. Vershina, V. (2013). *Antropologichna problematyka v suchasnomu filosofskomu diskursi*. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Filozofia. Sotsiologiya. Politologiya. T. 21, vyp. 23(1), 8–14. (in Ukrainian).
4. Helen, A. (1988). *O systematyke antropohyy // Problema cheloveka v zapadnoi fylosofyy*. Prohress. (in Russian).
5. Hurevych, P. (1995). *Fylosofskaia antropohyya: opyt systematyky // Voprosy fylosofyy*. № 8. (in Russian).
6. Ilinykh, I. (2020). *Ekologicheskaya etyka. Uchebnoye posobie*. Moscow, Berlin: Dyrekt-Medya. 734 s. (in Russian).
7. Liustyzhe, Zh. (1984). *Chelovek bez tsely // Symvol*. № 11. Zhurnal pri slavianskoi biblioteke v Parizhe, s. 109–122. (in Russian).
8. Plesner, Kh. (1988). *Stupeny chelovecheskoho y chelovek*. Vvedenie v filosofskuiu antropohiyu // Problema cheloveka v zapadnoi fylosofyy. (in Russian).
9. Podoroga, V. (1995). *Vyrazhenye y smysl. Landshaftnye miry fylosofyy*: S. Kyrkehor, F. Nytsshe, M. Khaidehher, M. Prust, F. Kafka. Moscow: Ad Marginem. 426 s. (in Russian).
10. Tabachkovsky, V. (2002). *U poshukakh vtrachenoho chasu: narysy pro tvorchu spadshchynu ukrainskykh filosofiv-shistesiatnykiv*. Kyiv. 300 s. (in Ukrainian).
11. Tokarchuk, O. (2011). *Vedy svii pluh ponad kistkamy mertvykh*. Lviv: Urbino. 216 p. (in Ukrainian).
12. Frankl, V. (1990). *Chelovek v poyskakh smysla*. Moscow: Prohress. (in Russian).
13. Shapinskaya, E. (2009). *Zhyvotnoe kak Druhoi // Znanye*. Ponymanyte. Umenye. 2009. № 4. S. 52. (in Russian).
14. Scheler, M. (1988). *Polozhenye cheloveka v Kosmose // Problema cheloveka v zapadnoi fylosofyy*. Moscow: Progress. Pp. 31–95. (in Russian).
15. Agamben, G. (2004). *The Open: Man and Animal*. Translated by K. Attell. Stanford University Press.
16. Serpell, J. (2004) *People in Disguise: Anthropomorphism and the Human-Pet Relationship // Thinking with Animals / ed. by L. Daston and G. Mitman*. New York: Columbia University Press. (in English).
17. Bowen, J. (2013a) *A Christmas Gift from Bob: How a Street Cat Helped One Man Learn the Meaning of Christmas*. Hodder&Stoughton. Great Britain. 192 p. (in English).
18. Bowen, J. (2013b) *The World According to Bob: The Further Adventures of One Man and His Streetwise Cat*. Hodder&Stoughton. Great Britain. 305 p. (in English).

Alla Poltoratska

researcher of the Department of Slavic Philology, Comparative Studies and Translation Educational and Scientific Institute of Philology, Translation and Journalism Nizhyn State University of M. Gogol

ORCID iD 0000-0002-6941-6907

apoltoratska@gmail.com

ANIMAL IN THE HUMAN'S EXISTENTIAL CRISIS

James Bowen is an English writer, author of a series of books about Bob the Cat ("A Street Cat Named Bob", "A Gift from Bob the Cat. How a Street Cat Helped Man Love Christmas", "The World According to Bob: The Further Adventures of One Man and His Street-wise Cat"), in which he tells the story of his own life. In this article a series of books about Bob the cat and his interaction with the author are analyzed. His story allows the reader to understand homeless people and drug addicts who live outside the society in which the majority of the population seeks to avoid them. The author says that they also may have a chance for different future, but with faith and support in them. So James tells his life story, in which he has support from the Bob. It is the cat that appears to be the one to rescue James from existential emptiness, loneliness, and drug addiction. The animal becomes the point of intersection between Bowen and ordinary people. In addition, Bob is a kind of marker of human manifestation in man and helps ordinary passers-by to notice it in James. Thanks to the cat, people's attitude towards James is changing, because he is undergoing transformations. This is because James, before meeting Bob, takes life harshly, cruelly, and hopelessly, but afterwards he starts to understand the world differently. The animal performs those functions that belong to humans, one of which–

teaches man to be human. The non-human is a comrade who understands and supports. Man starts to change for the better and strives for these changes. An animal enables a person to change and start life anew, to think about the common future of man and animal. Thus, James Bowen outlines a new paradigm of human-animal relations and defines the peculiarity of this interaction.

Keywords: *man, animal, Bob, James, loneliness.*

Стаття надійшла до редакції 10.12.2020

Прийнято до друку 27.11.2020